

„Itt a helyem...”

Létfontosságú számunkra: iskoláink ne csak magyar nyelvűek, hanem magyar szellemiségűek legyenek! – vallja Dulka Andor nyugalmazott történelemtanár

„Nem elég mondani, hogy Magyarország nem volt, hanem lesz. Nem elég mondani, imánkat hangzatosan befejezendő: »Úgy legyen!« A felszabadult Magyarország történelmének új fejezete kezdődik. A nagy kérdés: »Hogy legyen!« [...] De most a magyar egység ne legyen felületes szólam. Mohács után, 1848 után, az első világháború után, a második világháború előtt és alatt is a magyar egység hiánya, a lelkekben dúló polgárháború hozzájárult nagy nemzeti tragédiáinkhoz. [...]

Mélyen kell beidegződnie a magyar tudatba annak, hogy hibáinkért most mi egyedül vagyunk és leszünk felelősek. [...] Az emberi szabadság nem körülmény, hanem feladat. A bilincsek le-hullásával együtt jár a magunkra és magunk által szabott emberi kötelesség. [...] A kibontakozó szabadság fényét se sötétítse el a pártoskodás... Álljon a magyar nép büszkesége – és ennek következményeképpen hírneve a világban – emberségében. [...] Az emberszeretet nem humanista szólam, amit kijelenteni könnyű – hanem nehezebb, mint a gyanakvás, az irigység, az ellenségeskedés. Bocssásuk meg mások vétkeit, érezvén és tudván a magunkéit. [...]

Ne azt kérdezzük, hogy ki a magyar. Ne azt vizsgáljuk, hogy ki mondja, vagy ki teszi ezt vagy mást. Azt nézzük, hogy mit mond, mit tesz, mit kérdez, mit alkot. Kevesen vagyunk. Nem vérében, hanem a lelkében és a szellemében értékes a magyar. [...] Ami ma e teremben történik, nemcsak egy negyven-egynéhány esztendő fájdalmas fejezet vége, hanem a második magyar ezerév kezdete.

Különös adatja a magyar történelemnek ez. S ezer év után, a vérünkben talán még megmaradt kis rögök ellenére, tudjuk, hogy az ország-alapítók nem a Koppányok voltak, hanem Szent

Dulka Andor

István.” (Idézet Varga Béla [Börcs, 1903 – Budapest 1995] beszédéből. Az akkor még Amerikában, emigrációban élő keresztény politikust Antall József, Magyarország – rendszerváltás utáni – első szabadon választott miniszterelnöke kérte fel az 1990. május 2-án megtartott első szabad országgyűlés megnyitására.)

Az összetartozás évében, a nemzeti összetartozás napjához, június 4-éhez, a trianoni békediktátum 100. évfordulójához közelítve úgy vélem, a sorsfordítónak látszó, évek óta vészhangként figyelmeztető megrendült világ/világrend közepette idézzük fel – amikor csak tehetjük – az első szabad országgyűlésen elhangzottakat – határon innen és túl. Olykor „ahogy lehet”, mert „koronázatlanul” is a koronavírus diktálja immár a szabályokat szinte világszerte. A rendkívüli intézkedések, a mozgáskorlátozás, a kijárási tilalom betartásával a rendelkezésünkre álló műszaki lehetőségekkel készült e beszélgetés is a szülőfalujának számító Beodrán, a Közép-Bánságban élő Dulka Andor nyugalmazott történelemtanárral, aki mint mondta: **Felvállalta, hogy ezt a sokat szenvedett, kisebbségi sorban oly sok-**

szor megalázott és meghurcolt magyarságot Délvidéken/Vajdaságban a legjobb képességei szerint szolgálja.

Mindennapjaink tükrében minden összefügghet mindennel: múltunkkal, jelenünkkel, s remélni szeretnénk, jövőnkkel is. Sándor Lénárd (Mandiner, 2020. március 23.) szavival élve, századunk embere a járvány idején „döbben rá saját törékenységére, hogy első sorban a nemzeti közösségek jelentik a védőbástyát, ahol a legnagyobb erőfeszítéssel küzdenek életének védelméért. A baj egyben esélyt is kínál egy felelősségteljesebb jövő építésére, lehetőséget a nemzeteknek, hogy a világ és benne Európa jövőjének formálását a saját kezükbe vegyék.”

Az aracsi pusztatemplom közelében, a beodrai tanyavilágban született, majd tanulmányainak és munkájának helyszínei – Nagybecskerek, Újvidék, Verbász, Zenta és Ürményháza – után a szülőfalujába hazatért tanáremberként hogyan látja Sándor Lénárd gondolatainak helytállóságát?

– Sok helyen a világban érezheti magát jól az ember, de igazi otthona csak egy van. Nekem az otthon a néhai Karátsonyi-uradalom Öregtanya nevű majorságának két tanyája jelenti. E majorság kovácsműhelyében dolgozott a nagyapám és a dédapám is.

Az első tanya az volt, ahova a nagy háború után apai nagyapám a przemysli orosz fogsága, majd a közép-ázsiai Taskent környéki hadifogsága után hazatért. Igaz, már nem abba az országba, ahonnan elindult, amelyért harcolt. Ezt a tanyát nagyapám megvásárolta attól a zágrábi banktól, amely a Karátsonyi-uradalom földjeit, ingatlanjait eladta az impériumváltás után. A másik tanya pedig ennek közvetlen szomszédja volt, amelyet a szüleim 1954-ben vettek meg.

Az első tanya volt a boldog békeidők világát jelentő környezet az uradalom megmaradt kovácsműhelyével, szerszámaival, hangulatával, történeteivel, a továbbra is odajáró emberekkel, ez a hely még sokáig a Monarchia szellemét idézte.

Ez volt számomra a régi világ, minden sejtelmességével. A letűnt kor még tapintható követ-

kezménye volt az is, hogy nagyanyám történeti alapján az ott működő világ apró részleteiben való megismerése azt jelentette, hogy Illyés Gyula *Puszták népe* című műve számomra nem tudott semmi újat mondani. Nem találtam benne semmit, amit nem hallottam volna az öregtanyai majorság béreseit, zselléreit, cselédjeit vagy iparosait és intézőit illetően.

Ez volt számomra a múlt, ahova mindig izgalmas volt a visszatérés, mert mindig egészen más volt a hangulata, sőt az illata is. Az idő múlása és a világok változása ellenére mindig vissza tudott valamit adni az ott zajlott egykor mozgalmas élet megőrzött hangulatából, amit én minden visszatérés alkalmával a mai napig érzékelek.

Csodálatos, semmihez sem fogható érzés és élmény!

A másik tanya, amely 1928-ban épült, a mi tanyánk már az én világom. Bár őseink emberemlékezet óta kovácsok voltak, akiket a jobb élet csábított porosz földről egy másik birodalomba, ahol az első világháború után az alföldi parasztvilág részesei lettek.

Édesapám a nagy gazdasági világválság idején kereskedőnek tanult Nagyikindán. Az iskola mellett tanoncéveit Peter Hilger kereskedésében töltötte, ahol természetesnek számított, hogy a vevőket, szerbeket, magyarokat, németeket az anyanyelvükön kellett kiszolgálni. Később Óbecsén, majd Beodrán, a Kút utca és Német utca sarkán levő üzletben dolgozott a második világháború utáni időkig. A második világháború után ezt a házat édesapám megvásárolta. Az üzlet államosítása után egy ideig még ebben az üzletben dolgozott. Mivel nem lépett be a Kommunista Pártba, úgy látta, hogy jobb lesz, ha átveszi a családi birtok vezetését. Így lett kereskedőből parasztember.

A tanya 16 holdas területen állt, amelynek fele legelő, fele szántó. Szépen gondozott virágoskerttel, örökzölddel, orgonával. Volt mellette egy akácerdő, és hozzátartozott a szőlő is. A néhai gyümölcsösből négy, több mint kilencvenéves körtefája a mai napig megvan.

Itt éltünk, dolgoztunk – innen jártunk iskolába.

A Karátsonyi-uradalomnak saját temetője is volt. Abban a temetőben nyugszik többek között apai dédapám és néhányan a rokonságból. Amíg a föld a miénk volt – a temető háborítatlanul állt.

A '70-es években a községben végbement tagosítás során a föld kikerült a tulajdonunktól. Őseink kovácsoltvas keresztjeit kidobálták, a temetőt fölszántották. Vajon minden temető fölszántása ilyen csöndben megtörténhet, minden következmény, minden reakció nélkül?

Földjeink mindegyikéről látni a pusztatemplomot és a beodrai templom kettős tornyát.

Anyai nagyapám is megjárta az első világháborút. Doberdónál esett hadifogságba. Ő is sértetlenül hazatért, és a dédapám által épített tanyán – amely szinte a pusztatemplom árnyékában állt – gazdálkodott. Háborús történeteire ma is élénken emlékszem.

Édesanyámék öten, édesapámék négyen voltak testvérek. Mindkét családban a szüleink voltak a legidősebbek, így a fiatalabb nagynénik, nagybácsik részéről bőven jutott nekünk a szeretetből.

Mindkét nagyanyám nagyon élvezetesen mesélt. Minden történetet gazdag szókinccsel, színesen adtak elő. Később, a tanulmányaim során is hálásan emlékeztem rájuk a sok történetért, meséért és legendáért. Sokat segítettek a tanulmányaim során.

Mindezek a sorstörédek sok mindent jelentettek-jelentenek számomra. A múltbecsülés, a múlttisztelet adott nekünk tartást, kiállást. Erőt ahhoz a hűséghez, hogy amit őseink megteremtettek, ne hagyjuk el. Ne hagyjuk el akkor sem, ha bajban van, és akkor sem, ha mi vagyunk bajban, mert csak itt van igazi hazatérés és igazi otthon. Csak az itthoni otthonra számíthatunk.

A tanya konyhájának az ablaka a falu felé nézett. Mindig arról jöttünk haza. Borús, ködös estéken édesanyánk viharlámpát tett az ablakba, nehogy eltévedjünk. Ez a fény mindig hazavezetett, és mai napig is hazavezet.

Igazából, bárhol is éltem, innen soha nem költöztem el lélekben. A hónap négy hétvégéből átlagban hármat itthon töltöttem.

A világban, körülöttünk és a nemzetben történő változások sok veszélyt rejtenek a fejlődésnek vélt folyamatban. Sajnos, útközben sokan föladják hitüket, vagy – ahogy szemünk láttára Európa – elhagyják egyéb értékeiket is. Elődeink, őseink egyik legértékesebb hagyatéka, hogy korán megtanultuk tőlük megkülönböztetni a szemet az ocsútól!

A Dulka-tanya (Penovác Endre festménye)

Álljon itt egy tanyasi életkép. Május reggeli vöröfény. Az ezüstösen harmatos fűben négy csikó viháncol. Hű kutyáink is velük tartanak. Nyomukban a levert ezüstös harmat, utánuk zöldebb a fű. A virágzó orgonák illata mindent betölt. A beodrai Mária Magdolna-templom kettős tornyából, ahol kereszteltek, kihallatszik a nagyharang.

„Ez a mennyország az én földem, az én hazám! Itt a helyem...”

Sohasem tudhatjuk, mi kerül elő a múlt dokumentumainak labirintusából. Tökéczki László (1951–2018) történész, az újvidéki Apáczai Nyári Akadémia visszatérő vendég előadója az Apáczai Diákotthon Fiúkollégiumának avatóünnepségén (2016. november 18-án) így fogalmazott: „A történelemben nincsenek véglegesen lejátszott játszmák. A történelem fordulatai során éppen itt, a Kárpát-medencében, sokszor változtak a dolgok, a kis közösségekből lettek a nagyobbak, és ők lettek a többség, és mások a kisebbség.” Kitorölni, tollvonással megszüntetni, megmásítani – amivel még napjainkban is próbálkoznak – a múltban történeteket nem lehet. Jóllehet nemzedékek nőttek/nőttünk fel a mindenkit megtéveszteni igyekvő, hamis szociális alapokra épülő rendszerben a második világháború után a hatalomváltásig, a (fél)fordulatig a Délvidéken/Vajdaságban is.

– „Az idő igaz, / S eldönti, ami nem az.” (Petőfi Sándor: *Voltak fejedelmek...*, Szalkszentmárton, 1846. március 10. előtt)

Szinte a francia polgári forradalom óta világmeletűvé vált értékrombolás zajlik. Célpontban a hagyományos értékek vannak: a nemzet, a család,

az egyház, a vallás, a népi-vallási hagyományok. A támadások egyre durvábbak. Kizárólagosságában ez a globális eszmerendszer egyre agresszívabb. Agresszív a sajtómegnyilvánulásokban, a vélt jogok erőszakos, hangos követelésében. A kötelezettségekről, a másik fél iránti olyan sokszor hangoztatott és maguknak állandóan kikövetelt toleranciáról már nem hallunk. Korosztályok jutnak oda, hogy a folyamatos támadások, leki-csinylések során fölmerül bennük a kétely, hogy jó oldalon állnak-e. Sajnos, sokan úgy érzik, hogy a normalitás eddigi állapota volt a téves, és most nyitották föl a szemüket.

Tragikus a francia forradalom folytatása pl. a bolsevizmusban, amely több mint százmillió áldozatot követelt. Arról nem is beszélve, hogy megalapozta a XX. század erőszakrendszerét.

Nagyon nehéz emberséges rendszert építeni könyékig véres kézzel. Természetesen úgy sem lehet, hogy a saját maga által hozott törvényeket sem tartja be egy rendszer. A győzteseknek „joguk és okuk” van tort ülni. A zsákmánynak lehet örülni, csak éppen köszönet nincs benne!

Csak egy példa: A különböző rendszer- és hatalomváltások során a történelmi Magyarország területén levő kastélyok sorsa is ékes bizonyítéka a fentieknek. Mi lett a mérhetetlen építészeti örökség sorsa? Mi lett a mérhetetlen értékű műtárgyak, bútorok, festmények, könyvtárak sorsa? Boldogabb lett az a társadalmi réteg, az a nép, az az ország, amelyiknek a kezébe jutott? Gazdagabbak ők maguk, mint azok, akiktől elvették?

Senki sem tudott a rablott értékekkel úgy sáfárkodni, hogy az érték is maradjon. Zömében az enyészete lett minden. Ami nem mellékes, hogy lélektanilag, erkölcsileg a győztesek hogyan dolgozták föl azt, hogy más által épített zsákmányban, más által teremtett értékekben ébrednek napról napra.

Ezt nem szabad elfelejteni és elhallgatni sem. Csak úgy lesz jobb a világ, ha az igazságra épül, és az igazságot mindenki megtudja. Nekünk is jobb – a lelkiismeretünknek is, ha mi is hangosan kimondjuk!

Csak egyszer – először kell hozzá bátorság!

Véleménye szerint meg lehet-e haladni Trianont, ezeréves államunk feldarabolását, és ha igen, hogyan?

– „Nem kell beszélni róla sohasem,
De mindig, mindig gondoljunk rá!”
(Juhász Gyula: Trianon)

Az anyaországi polgári kormány sok mindent helyretett. Ennek ellenére Trianont nem lehet meghaladni. Nem jó kisebbségnek lenni. Gyógyítani lehet. Vannak jól működő autonómiák Európában, amelyekben teljes értékű életet élnek a kisebbségek. Ilyen autonómia pl. a dél-tiroli, az Åland-szigetek-i, sőt a Moldovai Köztársaságban élő gagauzok autonómiája is majdnem ilyen. („Egy jól működő autonómia nem az elszakadás előszobája, hanem a térség stabilitásának záloga” – *Nemzetpolitikai Kutatóintézet – A gagauz autonómia perspektívái* – https://bgazrt.hu/wp-content/uploads/NPKI_elemez%C3%A9sek/Gagauz.pdf)

Az anyaország gazdasági erősödése és az onnan jövő mindennemű támogatás felértékelte a magyarsághoz való tartozást az elcsatolt területeken. Nagyobb lett a nemzet önbizalma, az elcsatolt nemzetrészeknek erősebb lett a nemzeti és kisebbségi állóképessége is. Az idő nekünk dolgozik. Múltunkból, anyanyelvünkől, hagyományainkból, kultúránkból erőt merítünk a nagy országrontás és tragédia után a nemzeti újjászületéshez, megújuláshoz. A már egységes nemzet előtt álló történelmi kihívások, feladatok megoldása valamennyiünk számára könnyebb lesz. Mi egy veszített, teljesen kilátástalan helyzetből álltunk talpra nemzetként, és száz év után eljutottunk oda, hogy jobb helyzetben vagyunk, mint a legyőzőink többsége. Nézzünk szét Európában! Nem kell jövendőmondónak lenni ahhoz, hogy világosan lássuk a diktátumot ránk erőltetők sorsát, jövőjét. Ne a mostani gazdasági helyzet vagy az életszínvonal legyen a mérce, hanem az, hogy a mindent fölemésztő fejlődésben föláldozták saját értékeiket, hitüket, a jövőjüket. Ismerve a mostani állapotokat és a változások irányait, méreteit, gondoljunk bele, milyenek is lesznek a nyugati jóléti társadalmak ötven év múlva.

Emberemlékezet óta nem látott esély van arra, hogy a XXI. század első évtizede után beindult folyamatokból azt szűrjük le, hogy mi állunk nyeresre.

Sok minden történt az elmúlt három évtizedben. Érezhető-e ez a közoktatásban, a

történelemtanításban? Objektívabb lett-e a tananyag, jelen van-e és hogyan a történelemkönyvekben a magyar történelem, benne pl. Trianon?

– A közoktatás pulzusán mindig érezhető a többségi társadalom viszonyulása a kisebbségekhez. A történelem a legérzékenyebb tantárgyak egyike. A második világháború utáni történelemkönyvekben a magyarság megítélése negatív volt, és a hatalom érdekeitől függően csak az intenzitása különbözött. A tantervek és tankönyvek többségében az időszerű politikai hangulat tükröződik. Ha a hatalom érdeke úgy kívánja, hogy jó legyen az anyaországunkkal a viszonya, vagy ebből a viszonyból profitálhat, akkor a tankönyvekben a megítélésünk az objektívítás felé mozdul.

Jól követhető a folyamat a '90-es évektől napjainkig ezen a téren, amiből kiderülnek a fent leírtak.

A nemzeti történelem tanítása, sok más tantárgyhoz hasonlóan, tanárfüggő is. Mégis, az oktatás egy rendszer. A tanterv által meghatározott tartalom az irányadó, a mérce. Az eddigiek során a magyar nemzeti történelem nagyon kevés óraszámra jelent meg. Az eredetileg szerb nyelven írt tankönyveket magyar szerzők egészítik ki a nemzeti történelemre vonatkozó tartalommal. Nincsenek könnyű helyzetben a szerzők. Minimális óraszámra kell sűríteniük, amit az anyaországban egy egész iskolaévben tanítanak. Másrészt az egyetemes történelmi vonatkozásokban a magyarságkép enyhén szólva nem előnyös számunkra.

Erre lenne megoldás a valós kisebbségi önkormányzat. A politikai érdekvédelem feladata kidolgozni a kisebbségi magyarság számára elfogadható – az önazonosságot erősítő – normarendszert az oktatásban is. Kiepíteni az önálló magyar iskolarendszert, ami mindenképpen a beolvadás egyik hatékony ellenszere is lenne.

A jól fölkészült szakemberek, a helyi tantervek szerint magyar nyelven megírt jó minőségű tankönyvek pedig nemcsak a tanulást tennék igazi élménnyé, hanem saját nemzeti történelmük megítélésében is tisztábban látnának a tanulók. Ebből kifolyólag határozottabb nemzeti önkép, nagyobb önbizalommal tudnák vállalni ma-

gyarságukat. Tudással fölverte minden későbbi élethelyzetben saját igazuk érdekében, ha kell, sokkal vitaképesebbek is lennének.

Létfontosságú számunkra, hogy iskoláink ne csak magyar nyelvűek, hanem magyar szellemiségűek is legyenek.

Mire számíthatunk, mit várhatunk a jövőtől, ha „elfelejtjük, elfelejtettjük” a múltat, ha nem teszünk meg mindent a megismerésért, megismertetésért, tanításáért, tanításiáért – tudatosításáért?

– „A legnagyobb veszély, ami egy népet fenyeget, nem az, hogy szolgaságba süllyed, és hatalmasabb, nagyobb számú, erőszakosabb nép számára dolgoznia kell. Szolganépek lehetnek nagyok, a szegénység, a munka, a megalázás ellenére élhetnek magas sorsot. A legnagyobb veszély, ami egy népet fenyeget, hogy primitívvé válik, hogy eldobja magától a tudatos gondolkodást, és a tudatos gondolkodót, s ezzel a tudatlanság óceánjába merül. Így válik csöcselékké, söpredékké züllik és oszlik fel.” (Hamvas Béla)

Aki elfelejti a múltját, az eltűnik!

Könyvtárnyi csodálatos irodalma van e kérdéskörnek. Ebben a témában egyik kedvenc könyvem Csingiz Ajtmatov *Az évszázadnál hosszabb ez a nap* (1980) című regénye. Gyönyörű szimbóluma az önazonosság elvételének – elvesztésének, és annak szinte láttelepszerű a leírása. Itt még a történet nem az önfeladásról szól, amellyel nekünk viszont már szembe kell(ett) néznünk.

Mindent nem tudunk megtenni, elég, ha meg tesszük, amit lehet. De azt tegyük meg!

Álljunk két lábbal a földön – a saját földünkön. Akkor már nagyobb az önbizalmunk. Ha tudjuk a tízparancsolatot, nem sokat tévedhetünk! Nem szabad elhagyni értékeinket, és szégyellni sem kell! Merjünk kiállni értük! Merjük vállalni, ami a miénk, függetlenül az agresszívan nyomuló divathullámoktól. Azok elmúlnak. A nemzet, a hit, a család – a támadások alattomosága és agresszivitása a bizonyíték, hogy kikezdehetetlen értékek.

Páratlan kincs- és értéktárunk van. A világ egyik leggazdagabb népdalkincsével rendelkezünk. A Magyar Zenetudományi Intézet regisztr-

rálta a 200 000. magyar népdalt, amelyből 100 000 már megjelent nyomtatásban is. (A 80 milliós Németországban összesen 6000 [!] lejegyzett népdal van.) 2000-ben az intézetben őrzött felvételek mennyisége meghaladta a tízezer órát, mostanra meghaladja a tizenegyezer órát; a lejegyzések pedig a háromezerezt.

Csodálatosak a néptáncaink, a mesevilágunk, a hagyományaink. Van mihez nyúlni, van miben elmélyülni.

A magyar nyelvünket Sir John Bowring, aki többek között magyarul is beszélt, ekként jellemezte az 1830-ban megjelent *Poetry of the Magyars* című verseskötetének előszavában:

„A magyar nyelv messze magasan áll, magában. Egészen sajátos módon fejlődött, és szerkezetének kialakulása olyan időkre nyúlik vissza, amikor a legtöbb európai nyelv még nem is létezett. [...] E nyelv a nemzeti önállóság, a szellemi függetlenség legrégebb és legfényesebb emléke.”

Nincs okunk lehajtott fejjel járni-kelni a világban. Van mire büszkének lennünk!

Gyerekeinket, unokáinkat értékeink mentén kell nevelnünk úgy, hogy fölismerjék az építőt, de az értékrombolót is.

Sok esetben nem tudunk mit kezdeni a tömeges és nyilvános nemzet-, vallás- és családgyalázzal különböző védett, állítólagos kisebbségek mássága kapcsán. Azért nem, mert nem adtunk-adunk rá okot. Másrészt meg a jogokkal, a harsányan hangoztatott demokráciával és toleranciával ebben az esetben az van, hogy csak az egyik félre érvényes. Miért is nem érvényes mindenkire?

Be kell látnunk, oda jutottunk, hogy nincs hova hátrálnunk!

Egyre többször kerülök kínos helyzetbe önmagammal. Abba a hibába esek – és ez nem jó! –, hogy néha-néha elbizonytalanodom, amikor az imában ki kell mondanom, hogy „...miképpen mi is megbocsátunk az ellenünk vétkezőknek...”

Ilyenkor halkan előjön a kérdés: meddig? Valóban, meddig?

Alapító tajga volt a Doroszlón, 1990. március 31-én megalakult Vajdasági Magyarok Demokratikus Közösségének (VMDK), a vajdasági magyarok első érdekvédelmi szervezetének. A szakadás éveiben ki/visszavonult

ugyan a politikai életből, de továbbra is aktív maradt a civil szférában. Másfelől ez is politika, hiszen része mindennapi életünknek. E nézőpontból Ön hogyan látja, hogyan vélekedik az inkább „fű alatt” vitatott, igencsak elhallgatott, a Vajdasági Képviselőház (VK) által 2018. június 19-én megszavazott tartományi jellegű ünnepnapokról? Köztudott, hogy a nemzeti közösségünk legitim (VMSZ-es) képviselői is megszavazták, hogy a meglévő hivatalos ünnepnapok mellett november 25-e is ünnep legyen a jövőben. A nap, amikor 1918. november 25-én Újvidéken, a nagy nemzetgyűlésen a főként szerb képviselők kimondták Vajdaság Szerbiához csatolását. A VK hivatalosan cáfolta egyes médiumok híreit, miszerint Vajdaság napjáról lenne szó (bár azóta is többször így emlegetik). Kiemelve: „A képviselőházi határozat azonos rangú tartományi jelentőségű dátumokként november 25-ét, május 15-ét (1848. május 15-én Karlócán, a Magisztrátus erkélyéről kihirdették a Szerb Vajdaság megalakulását) és december 10-ét, valamint augusztus 20-át (a magyarok ünnepét), augusztus 10-ét (a szlovákokét), október 16-át (a horvátokét), december 1-ét (a románokét) és január 17-ét (a ruszinokét) határozza meg.” Im már nem gyakorló történelemtanárként, de kulturális, népnevelői közéletünk részeseként mit lehet tudni-mondani az elmúlt két évben megtartott „ünnepnapról”?

– Kisebbségben már megszületni is politika!

A politikai önszerveződést nagyon jó esélynek láttam a kisebbségi sorsunk javítására. Egyfajta értékteremtésre is az akkor többpártosodó országban. Jó esély volt, hogy a magunk kulturális-politikai hagyományainkkal gazdagítsuk – új szint, új értékeket vigyünk – az akkori jugoszláviai alakulóban levő politikai színtérre.

Mégis, elsősorban a kisebbségi érdekvédelem és az autonómia kérdése volt (a sok más égető, sokáig elhallgatott események, mint pl. a '44-es magyarirtás kérdésköre mellett) a tevékenység homlokterében.

Ideológiaiag sokszínű volt a VMDK, de a legfontosabb ügyben nagyon egységes. Ez az autonómia kérdése volt, amely a mai napig kulcsfontosságú a megmaradásunk szempontjából.

Végül is ez lett a veszte. Az akkori magyar kormánynak és természetesen az itt polgárháborúba sodródó, széthullásban levő országnak sem felelt meg egy működőképes autonómia támogatása. Mindkét fél, szó szerint, minden eszközt, amit egy állam bevethet, bevetett a szervezet bomlasztására, megsemmisítésére. Ennek a bomlasztásnak a hiteles története – pontosabban annak tényszerű megírása még várat magára. Sok meglepetést rejteget a történet. Sok, egykor köztiszteletben álló személy szerepe/személyisége kerül(het)ne átértékelésre a határon túli magyar érdekvédelemhez való viszonyulásuk kapcsán. A bomlasztásban betöltött szerepük okán. Itt is, az anyaországban is.

*„Tegnap 10 órakor Magyarittabén március 15-e, az 1848-as magyar forradalom évfordulója alkalmából újvidéki, szabadkai, kúlai, verseci és temerini polgárok egy csoportja (mindannyian a Vajdasági Magyarok Demokratikus Közösségének lehetséges tagjai) megkoszorúzta Kossuth Lajos mellszobrát. A felszabadulás óta ez volt hazánk egyetlen Kossuth-émlékművének első, nyilvános megkoszorúzása. Horvai János művét 1904-ben leplezték le.” (Magyar Szó, 1990. március 16.)
– A koszorút Dulka Andor helyezi el*

A VMDK jelentőségét a rendkívül gyorsan szaporodó tagsága és az első választásokon elért sikerei mutatják. Volt olyan választás, ahol több mint tíz parlamenti helyet harcolt ki a több mint 140 ezer szavazó.

A délvidéki magyar értelmiség egy része tüntetően távol tartotta magát a VMDK-tól. Sok eset-

ben kemény ellenszele is volt a VMDK-nak: a még hatalomban levő, a megélhetése miatt oda kötődő értelmiség is a kivárára játszott. Több esetben magyar hivatalnokok vettek részt az önmagára talált kisebbségi magyarság elbizonytalanításában. Pl. a magyarittabéi első koszorúzás kapcsán több kihallgatás is történt magyar kezdeményezésre, magyar nemzetiségű állami hivatalnokok részéről. A dolog érdekessége: amikor a magyar nemzeti ünnepek megünneplése, a nemzeti megnyilvánulások kockázatmentessé váltak, a zömében a korábbi – mindenkori – hatalmat kiszolgálók kijöttek a fényre, és a későbbi magyar érdekvédelem csúcsvezetői lettek. Természetesen újfent beépültek a hatalomba, az átlagmagyartól eltérően tartós, jól jövedelmező pozíciók mellett. Ekkorra már a különböző működőképes autonómiamodellek követelése lekerült a napirendről. Ez a kisebbségi többpártrendszer a délvidéki magyar politizálás és érdekvédelem leépülésének a kezdete. Azóta kiderült, hogy a kisebbségi politika sajátos szolgáltató politizálássá, politikai szervezetbe bújtatott szolgálattá vált. Ebben az állapotban a vezető kisebbségi politikai elit mind a szerb, mind a magyar állam felé igyekszik egy sajátos, megfelelési érdekpolitizálást folytatni. A saját kiépített klientúrájának biztos az egzisztenciája, ami mellett a hatalmi párt felé az átjárhatóságot is elnézik a jobb helyezkedés vagy a szerb hatalmi párttal való koalíció okán. Lássuk be, a szerb hatalmi struktúra kiválóan működne a kisebbségi magyar fegyverhordozók nélkül is. Igaz, az európai törekvések miatt a szerbiai hatalomnak nagy szüksége van Magyarországra segítségére. Ennek tulajdonítható az, hogy a szerb társadalom elfogadóbb a kisebbségi magyarokkal szemben, aminek következménye, hogy évek óta nincsenek magyarelles megnyilvánulások. Megszűntek a magyarverések.

A választóttestület kihátrált az időszerű érdekvédelem mögül.

A szavazatok csökkenő száma nincs arányban az itteni magyar lakosság csökkenésének, fogyásának az arányával.

Ezek után nem is várható határozottabb kiállítás akkor, amikor sérül a kisebbség objektív igazságérzete, és számunkra egy-egy döntés érzelmileg is aggályos, fájó. A győztesnek joga van ünnepelni, tort ülni. Mi tudomásul vesszük. Se több, se kevesebb. Viszont nemcsak a poli-

tikai tapintat hiányára vall, hogy a legyőzöttektől elvárják, hogy a győztesekkel örüljenek annak, ami nekik fáj. Alapból izléstelennek és sértőnek tartom az egész kisebbségi társadalomra nézve azt az elvárást, hogy még ünnepeljünk is.

E kérdésben szerb barátaink részéről nagyobb a megértés és a lényeglátásuk is, amióta a koszovói kérdés napirenden van a szerb belpolitikában. Sok mindent nem kell már magyarázni. Inkább saját tapasztalataink alapján próbálunk nekik segíteni.

Odáig még nem jutottunk, pedig ideje lenne, hogy föltegyük a kérdést, vajon ők a miénkhez hasonló élethelyzetben ünnepelnének-e ott.

Szolgálatnak nevezi valamennyi tevékenységét. A gyermekkor, a családi nevelés, a tanyasi élet, a szórványvilág mennyiben volt meghatározó a pályaválasztásában?

– A környezetemben mindenki végigszolgált az életét. A nagyszülők, a szülők, a környezetünk, a közösségünk mindig és mindenhol igyekezett a legjobb tudása szerint, tisztességen megállni a helyét a munkában, a családban, a háborúban és a békében egyaránt. Ebben az értékrendben éltem, ezt láttam, hallottam, tapasztaltam.

Azt is tapasztaltam, hogy minden szolgálat az alázattal kezdődik. A hittel átítatott életvitel adott mindehhez alapot és minden nehézség elviselésére bátorságot, kitartást és türelmet.

Egy igazságtalan ítélettel megfosztották a családunkat 17 hold földtől. Sima konfiskálásnak állította be a helyi hatalom. A történet lényege, hogy szüleim, nagybátyám és nagyanyám egy tanyán éltek, de külön háztartásban. Ezt nem ismerte el a hatalom. Mivel az akkori újabb törvények szerint 34 holdról 17 holdra csökkentették a földmaximumot, úgy ítélték meg, hogy az egy földalatt élők egy háztartást képeznek. Tehát, nekik 17 hold föld jár. A helyzet azért volt világos, mert valójában két háztartást vezettek, amit nehezebb volt bizonyítani. Bár a földeket közösen művelték, a jövedelem nem volt közös. A névre szóló eladott termékbizonylatok és a külön-külön bemutatott adóbefizetések sem voltak elég bizonyíték a bíróság részére. Így mind az első fokú törökbecsei, mind a másodfokú nagybecskereki bíróság a földelkobzás mellett döntött.

Tömegesen történtek ehhez hasonló államosítási ügyek, minden következmény nélkül. Édesapám csendes, halk szavú, hívó ember volt. Ahogyan sokan, ő is tudta, hogy igazságtalanság történt. Pert indított a hatalom ellen. Az általa először fölkerült ügyvéd nem vállalta a képviselést. Sőt, igyekezett lebeszélni a perről: óvta a következményektől. Egy másik ügyvéd vállalta. A kérdése az volt, hogy állításait tudja-e dokumentumokkal igazolni. Amikor édesapám igent mondott, az ügyvéd megjegyezte: akkor nyert ügyünk van. Ezt kimondani nagy bátorságra vallott. A pert végigvitték. Az ügy vége az lett, hogy az 1954. szeptember 18-án keltezett levelében az ügyvéd értesíti a sértettet, az édesapámat, hogy a Jugoszláv Szövetségi Népköztársaság Legfelsőbb Bírósága hatályon kívül helyezte az eddigi bírósági ítéleteket, és a család visszakapja az elvett 17 hold földet.

Nem sok ilyen eset lehetett abban az időben!

Sokat jelentett számomra és nagyon tanulságos volt a hallott, később olvasott történet. Ez a bátorságról, a kitartásról, az állhatatosságról, az áldozatvállalásról szólt. A tartásról leginkább.

Ketten vagyunk testvérek. A szülők, mielőtt mi tudtunk volna róla, már eldöntötték, hogy értelmiségi pályára szánnak bennünket. Az egész életüket, munkájukat e célnak rendelték alá. Sok munka és nagyon észszerű gazdálkodás jellemezte a családot. Sokrétű volt a tevékenységünk. Gyönyörű lovak voltak, amelyeknek a tenyésztése sokban hozzájárult az iskolázatásunkhoz. Többféle ipari és fűszernövényt is termesztettünk. A gazdaság szerkezetében helyet kapott a szőlő és a méhek. Egy tökéletesen működő önellátó rendszer volt, ahogy a tanyavilágban általában. Édesapám nemcsak mezőgazdasági szakirodalmat, hanem szépirodalmat is olvasott, főleg téli estéken, hangosan. Emlékszem, egyszer édesanyám kérésére mindannyiunknak Thury Zsuzsa *A tűzpiros üveggömb* című regényét olvasta. Még ma is emlékszem, hogy szerepelt egy kutya a történetben, amelynek a sorsát akkor megsirattam. A következő őszön indultam iskolába.

A tanyasi világ egy őszinte és színes világ volt. A paraszti világ mellett jelen volt a pásztorok, a juhászok, a napszámosok, a részaratók világa. Mindegyiknek megvolt a maga értékrendje, a társadalomban betöltött helye. Büszke, tisztos-

séges, szorgalmas emberek világa volt. Mindtől lehetett tanulni valamit.

Idős szerb juhászunktól tanultam meg szerbül. Három-négy éves koromban már beszéltem. Ennek köszönhetően a későbbiek során nem voltak nyelvi nehézségeim, ami megkönnyítette a helyzetemet az iskolában.

Kényelmes élet a tanyasi élet. Ez nem arról szól, hogy nem kell dolgozni, hanem arról, hogy minden közelebb van. Jobban gazdálkodhatunk az idővel. Ahhoz, hogy egy falusi parasztember időben kiérjen a földjére, korábban kellett fölkelnie, korábban kellett elindulnia. Ehhez még hozzájött az „utazási” idő. A munkálatok, a betakarítás sokkal több időt, energiát igényeltek a falusi gazdálkodóktól, mint a tanyasiaktól.

Az iskola esetében fordított volt a helyzet. Nekünk sokkal nehezebb volt. Korán kiléptünk a családból az iskola miatt. Ez a családtól nagyobb anyagi áldozatot igényelt. Számunkra pedig a családtól való korai elszakadást jelentette. Nem mindenki egyformán dolgozza föl az effajta kiszakadást a családból. Én nehezen viseltem, és soha nem tudtam kiheverni azt, hogy nem addig voltam a családdal, mint a többi velem egykorú gyerek. Hiányoztak a szüleim, az otthon biztonsága. Egész életemet meghatározta az, hogy már ötödik osztályos koromtól albérlőként tanultam Nagybecskerekben, mert Beodrán csak negyedik osztályig volt magyar iskola. Lélekben úgy viselt meg, hogy állandósult bennem egy aggodás és egyfajta túl korai felelősségérzet a szüleim irányába: meddig tudják még csinálni, hogy mennyivel könnyebb lenne, ha mellettük lennék, mennyi mindenben tudnék segíteni.

A külső tényezők még külön is nehezítették az iskoláztatásunkat, a szüleink helyzetét. Szinte kísért bennünket az akkori társadalom osztályellenségként való megítélése. A szövetkezetnek eladott termékeket, vágójószágot rendszeresen késve fizették ki. Volt eset, hogy az átadott termékeinket nyolc hónapig nem fizették ki, annak ellenére, vagy inkább éppen azért, mert tudták, hogy bátyámmal mindketten Nagybecskerekben járunk iskolába. Röviden: nem nagyon kényeztettek bennünket.

A későbbiek során szinte semmilyen alkalommal nem hagytam magukra a szüleinket. Az irántuk érzett felelősségtudat, és az, hogy tudtam:

erejükön fölül kell vállalniuk és teljesíteniük ahhoz, hogy bennünket iskoláztassanak, nem engedte meg, hogy elhagyjam őket, hogy elhagyjam a szülőföldemet.

Előfordult, hogy a beodrai vasútállomásra gyalog kellett menni, mert a nagy esőzések miatt járhatatlanokká váltak az utak. Át kellett menni egy Kis-Tiszának nevezett részen, ami valamikor valóban a Tisza medre volt. Akkor édesapám egyenként a hátára vett bennünket, és egy bottal tapogatva az „utat” átvitt bennünket a másik oldalra. A beodrai vasútállomáson cipőt húztunk, édesapám pedig a két pár gumicsizmával visszafordult az öt kilométeres útra. Miután elköszöntünk, olyankor soha nem láttam élesen, tisztán az édesapámat a vasúti kocsik ablakából, mert mindig könnyes volt a szemem. Szinte minden héten végigszenvedtem az otthontól való elszakadást. Amikor elindultunk a falu felé vagy tíz-szer-húszszor is visszafordultam, hogy megnézzem magamnak a tanyát, ami az otthont, a biztonságot jelentette. A feledhetetlen élményeket. A mennyezetig érő karácsonyfákat. Az azóta is megismételhetetlen ízeket, illatokat, kedvenc ételeinket, süteményeinket. A szép, beszélgetésekben eltöltött estéket. A szépségében semmihez sem fogható napfelkeltéket, napnyugtákat. A bánáti sziki sóvirág színét az ősgyepen.

A pályaválasztást a szülők nem befolyásolták. Azt tudtuk, hogy az egyetemi végzettség az elvárás a szülők részéről.

Jogásznak készültem a középiskolában. A történelmet általános iskolás koromtól fogva szerettem. A gimnázium második osztályában történelemből megbuktam. Ekkor eldöntöttem, hogy történelemtanár leszek. Olyan tanár szeretnék lenni, mint az általam szeretett általános iskolai tanárom volt. Szigorú, de igazságos!

Miket tart gazdag életútja legfontosabb állomásainak?

– Idős koromban tisztázódott családom, ősemim származása.

A világhálónak köszönhetően egy addig ismeretlen unokatestvér talált ránk, aki nagyanyja révén kötődik a családhoz. Eldöntötte, hogy fölku-
tatja az ősoket. Sikerült egy nagy adatterjedelmű családfát megrajzolnia. Kiderült, hogy 1796-ban

Magyarországra jövet a porosz ősök első állomása az ország legkisebb északi vármegyéjében, az Árva vármegyében lévő Tardoska volt (ma Turdossin, Tvrdošín, Szlovákia). Onnan Battonya, Mezőkovácsháza térségébe jött a család. A XIX. század második felében került dédapám a beodrai Karátsonyi-uradalomra. Ez meghatározta a család további sorsát, hisz az első világháború után kisebbségbe kerültünk. Ez új élethelyzetet teremtett a teljesen elmagyarosodott család számára.

Minden új élethelyzet fontos állomás volt az én életemben is. Az általános iskolába anyai nagynénémnél jártam be. Az iskolát – régi mese – a tanító személyén keresztül szereti meg az ember/gyerek. Csodálatos tanító nénink volt Beodrán. Egy angyal volt akkor a szememben. Mindent, amit tanított, megszerettetett velünk.

Beodrán jobb szemmel nézte a hatalom, ha a magyar gyerekek helyben, többségi nyelven folytatják az általános iskola felső osztályait. Két legyet egy csapásra! A beodrai iskolában maradt a teljes magyar tagozat. Ezzel szinte elvágták a magyar értelmiségi esélyektől a magyar diákokat. Abban az időben négy-öt évenként került ki egy-egy olyan tanuló a faluból, aki a negyedik osztály után is magyar iskolába járt.

A szüleink ragaszkodtak a magyar oktatáshoz. Így kerültem az akkor csak vasúton elérhető, mintegy hatvan kilométerre levő Nagybecskerekre. Az ottani egykori Messingerben kezdtem az ötödik osztályt. A Messinger nagy hagyományú, nagyon jó iskola volt. Abban az időben az általános iskolákban ún. pedagógusok tanítottak. Ez azt jelentette, hogy kétéves pedagógiai főiskolát végzett tanügyi munkások voltak. Nekünk a kulcstárgyakat, a magyar nyelvet, a matematikát egyetemet végzett tanárok tanították.

A nagybecskereki II. gimnáziumban a magyar tagozat társadalomtudományi-nyelvi irányzatú volt. Itt érettségiztem, majd az Újvidéki Egyetem történelem szakára iratkoztam, és sikerült négy év alatt lehallgatnom. Egy közbiztonsági ügy miatt az oklevél megszerzése kissé kitolódott.

1975. május 1-re virradóra levettem a helyi (beodrai) kocsmá épületéről a vörös csillagos állami zászlót. Eredetileg a majálisra vittük volna. Reggelre kiderült, hogy a rendőrség nagy nyomozásba kezdett – így a majális zászló nél-

kül múlt el. Az eseményt rögtön politikai cselekményként kezelték. Az ügyre ráállt az Állambiztonsági Szolgálat is.

Szeptember folyamán jött a letartóztatás, majd a több mint egy hónapig tartó vizsgálati fogáság. A zászló sértetlenül visszakerült. Ezt azért tartom fontosnak megjegyezni, mert még ma is többször hallom, hogy a zászlót fölgyújtottam. Két vádpont volt. Az egyik a zászló ügy. A másik: ellenséges propagandatevékenység. A későbbiek során az utóbbit átminősítette az ügyész nemzetek közötti gyűlöletstíztás büntetttére.

A tanúkihallgatás a megfélemlítés módszerével zajlott. Egy tanút, nem ennek az ügynek a kapcsán, súlyosan bántalmazott a rendőrség, így az állambiztonság emberének nem volt nehéz dolga. Lediktálta és aláíratta a tanúkkal a jegyzőkönyveket. A zászló ügyet vállaltam. Bár nem az én ötletem volt, én vettem le. A másik, ügynevezett politikai része koncepció per volt. Az utolsó politikai bűnperek egyike.

Az esetnek több összetevője volt. Jól jött, hogy magyar értelmiségit/értelmiségieket ki lehet iktatni. Egy üzenete is volt a hatalom részéről, amit egy akkori magyar pártember mondott ki: „Így jár, aki magos iskolába mén... Tanujjatok tik jó ipart...” A községi pártbizottságban a magyar pártemberek részéről elhangzott egy olyan elvárás, hogy ez az ügy 6-7 évet érdemel. Tanulságos része a történetnek, hogy a magyar kommunista hangadók többsége a második világháború előtt templomjáró ember volt. Némelyikük a háború alatt leventezető is. Néhány közülük a háború előtt/alatt a családuknál dolgozott napszámosként. A háború után nálunk is végrehajtott kötelező beszolgáltatásban, a padlássöpítésben többen részt vettek ezek közül az emberek közül. Ma is tudom azoknak a nevét, akik a sertéseinket a hízóinkkal együtt az utolsó szálig elhajtották, az utolsó tehenünket kivezetették az istállóból. Amikor édesapám az ott álló, akkor kétéves bátyámra nézve azt mondta: „Ez a gyerek katonának kell majd? Addig nem kell neki ennie?” „Öttetők tik mán eleget” – megjegyzéssel elintézték a kérdést. Egy részük úgy érezte, hogy a rendszer részéről az az elvárás, hogy ők mondjanak ítéletet a sajátjaik fölött. Azzal, hogy ugyanazon közösség tagjait, sőt gyakran rokonokat küldött a hatalom a kötelező felvásárlás

végrehajtásra, tartósan megosztotta, egymással ellenséggé tette a közösség tagjait. Nemcsak a közösségben, hanem családokon belül is sikerült a hatalomnak évtizedekig tartó gyűlöletet, bizalmatlanságot elültetnie.

Mondanom sem kell, hogy az én esetem kapcsán az akácfa meg a kötél is szóba került – néhány falubeli magyar részéről.

Másrészt, erre később döbbsentem rá, egyfajta félelem is munkált bennük a továbbtanuló fiataloktól. Aluliskolázottságuk ellenére vezető munkahelyeken dolgoztak. Művezető, igazgató is volt köztük. Attól tartottak, hogy a faluba visszatérő képzett fiatalok szaktudásuk birtokában veszélyeztetik a csupán párthűség/pártérdem alapján betöltött pozíciójukat.

Amikor nyilvánosságra került az ügy, az első látogatók a szerb barátaink voltak, akik próbáltak megnyugtatni. A beszélgetés egy részéből kiéreztem, hogy finoman igyekeztek eltéríteni attól, hogy külföldre menjek. Ez állt legtávolabb tőlem, hisz ez egyenlő lett volna a bűnösségem elismerésével.

A szüleim megbecsültségét mutatja a következő történet.

A vizsgálati fogságom ideje alatt bevonták az útleveletem. Egy Közép-Szerbiából származó rendőr telefonon megkérdezte a szüleimet, hogy tudják-e, hogy hol van az útlevelem. Mivel az ügyész bevonta, parancsot kapott annak elvételére. Annyit jegyzett meg, hogy majd eljön érte. Munkaidő után, civilben, kerékpáron jött, hogy minél kevésbé legyen föltűnő. Mikor szabadultam, megköszöntem a szüleim irányába tett gesztust. A fejét csóválta, és csak annyit jegyzett meg, hogy ezt nagyon nem kellett volna – főleg a szüleim miatt... Mit mondhattam erre?

Igaza volt.

Az alkotmányos nemzeti kisebbségi jog- és esélyegyenlőség megkérdőjelezésével vádoltak, néhány konkrét vádponttal. A néhány oldalas vádiratból négy félmondatra zsugorodott a vád. Ezek voltak (idézet az ítélet indoklásából): „*hogy a magyarok nehezebben kapnak munkát, és nehezebb munkát végeznek, és nehezebben érvényesülnek, mint a szerbek*”; „*az intézményekben ritkán használják a magyar nyelvet, a magyarokat kevésbé alkalmazzák*”; „*hogy, Cs. L., azért mert magyar, nehezebben jut munkához, mint egy*

Novo Milosevó-i szerb”; „*hogy nálunk a magyaroknak nincsenek meg mindazon jogaik, amelyeket az Alkotmány és a Törvény biztosít, hogy ezek a jogok csak formálisak, és a gyakorlatban nem alkalmazzák őket*”. Ez az utolsó a megfogalmazás logikájában is hogy kívánnivalót maga után. De kit érdekelt ez akkor?

A tanúkihallgatási jegyzőkönyveket az állambiztonsági főfelügyelő diktálta, aláíratta és betanította a tanúkkal.

Nyilvánvaló volt, hogy az „ezt én nem mondtam” hozzáállás nem védekezés. Amikor láttam, hogy a vádiratban leírt pontok tények, akkor úgy álltam az üggyhöz, hogy „ezt nem mondtam, mert mindenki tudja, hogy így van”, és nem is nagyon kellett kutatni a példák után. Mindezt igyekeztem a védelmem során tényszerűen leszűkíteni a szülőfalumra. Ugyanis a fennálló helyzet – és nem csak itt – pontosan megfelelt a vádiratban számlámra írt kijelentéseknek.

Semmiképpen sem tehettem beismerő vallomást, mert részemről nem volt mit beismerni. Éppen ezért nem mondtam ki ilyen dolgokat, mert annyira nyilvánvalóak voltak, mint pl. az is, hogy az USA-ban az életszínvonal magasabb, mint nálunk – és ez is a vád része volt. Konkrét példákon kezdtem bizonyítani, hogy pl. a szülőfalumban (és nem csak ott) pontosan olyanok az állapotok, mint amilyenek a vád szerint elmondtam. Példák tömkelegével tudtam bizonyítani a vádiratban leírtakat. De a pártállami likvidációs mechanizmusnak (a kommunista párt eszközeként szolgáló bíróságnak és ügyészségnek) nem az volt a feladata, hogy a tényekre, bizonyítékokra figyeljen, hanem az, hogy bizonyítsa, igazolja saját létjogosultságát úgy, hogy veszélyes ügyeket gyárt, hogy van ellenség, akitől meg kell védeni az országot, a szocialista „értékeket”.

A konstruált állítások a vádban nagyon labilisak voltak. A jogállamiság hiányából eredő diktatórikus párthatalmi pozíciónak és döntéshozás működésének köszönhetően védhetőnek tűntek.

Pl. Cs. L.-val kapcsolatosan: a helyi állami birtok egyik technikus a ösztöndíjasként befejezte tanulmányait az egyetemen. Mivel tanársegédként szerette volna folytatni pályafutását, és nem tért vissza a faluba, vissza kellett volna térítenie az ösztöndíjat. Hogy ez ne történjen meg, az állami birtok titkára följajánlotta Cs. L. számára

az illető ösztöndíját, azzal, hogy amint végez az egyetemen, a megüresedett munkahely várja. Cs. L. a lakótársam volt, és az ösztöndíj átjuttatásának minden részletét ismertem. A megbeszélések egy részén magam is jelen voltam – ami azt jelentette, hogy tudtam, hogy Cs. L.-t a diploma után munkahely várja. Ezek után ennek a fordítottját bejátszani a vádiratba még a laikus számára is több mint rossz ügyészi teljesítmény volt.

Az első bírósági tárgyalás előtt megjelent a tanúkat korábban kihallgató állambiztonsági felügyelő, és figyelmeztette őket arra, hogy mit kell mondaniuk – miután mindenki tudta, hogy az egyik tanút félholtra verték.

Az ellenem való tanúskodásból az ügyész nem sokat tudott kihozni. Ugyanis a jegyzőkönyveket szerb nyelven fogalmazták meg és tanították be. Mivel a vallomásokban előfordultak a köznyelvben nem éppen mindennapos kifejezések, ezekre rendszerint rákérdeztem. Pl. hogy milyen nyelven folyt erről a témáról a beszélgetés. Természetesen magyarul. Viszont a tanúk a kért fogalmak magyar megfelelőjét nem ismerték. Az ügyéssel valóságos közelharcot kellett vívni ahhoz, hogy ezek a megállapítások bekerüljenek a jegyzőkönyvbe. Ha jól emlékszem, mindössze két esetben történt hamis tanúzás, mert a kikényszerített vallomást én akkor sem tekintetem annak.

A per 1975 szeptemberétől 1978 áprilisáig tartott. Elmarasztaló ítélet született a zászló ügyben. Ez hat hónap börtön volt. Ez az ítélet idővel elévült, mivel a bíróság elmulasztotta összevonni az ún. politikai ügyben született felmentő ítélettel. Így a zászló ügyért, amelyet elismertem és vállaltam, végül is nem feleltem.

Az ügy ún. politikai része tovább folytatódott, és egyre nyilvánvalóbbá vált, hogy a bizonyítási eljárástól függetlenül a bíróságnak elmarasztaló ítéletet kell produkálnia az elkövetett mulasztás miatt. Egyszóval mindenképpen ülnöm kell.

Az ún. politikai bűnperben hat ítélet és felmentő ítélet született. Ebből az egyik két év szigorított börtön volt. Az ítéletet végül az akkori Tartományi Legfelsőbb Bíróság mondta ki, egy év letöltendő büntetésre módosítva.

Jó érzés, hogy az egész eljárás alatt soha nem hazudtam, még a magam védelmében sem.

Ha netán perújrafelvétel lett volna, egy szót sem kellett volna változtatnom a vallomásomon.

Büntetésemet a szávaszentdemeteri (Sremska Mitrovica) börtönben töltöttem – mint politikai elítélt.

A börtönbeli bánásmódot korrektnek mondhatom. Mindenkinek tudnia kellett, hogy hol van, és ha betartotta a szabályokat, nem sok baja eshetett. A börtön gazdaságán állattenyésztési technikai munkahelyen dolgoztam, ahol a mének erőnlétben tartása kapcsán szinte mindennap lovagolhattam. Sokat olvastam, sakkoztam, és sokat tanultam azokból a sorsokból, amelyeket odasodort az élet, a törvény. Számomra nagyon tanulságos volt az ott töltött idő, és az életemből nem sajnálom azt. Egy nyomasztott csupán. A családom, szüleim nem érdemelték meg ezt a „közjátékot” – de jólesett megértésük. Az ügyben mindvégig komoly támaszt jelentett számomra szeretett barátnőm, aki nem volt magyar. Véleménye, állásfoglalása, mindig bátor, mellettem való kiállása határozott volt. Jogászai tudásával építettük a védelmemet tárgyalásról tárgyalásra. Jólesett az is, hogy barátaim mind kitarítottak mellettem, minden tárgyaláson megjelentek, és a börtönben is meglátogattak.

Soha semmilyen kérvényt, folyamodványt szabadulásom ügyében nem írtam. Hat hónap után, az akkor állami ünnepnek számító november 29-én szabadultam.

Az egyetem négy évét négy év alatt lehallgattam. Az ügy harmadéves koromban robbant ki, és ide-oda tologatása a kerületi és a legfelsőbb bíróság között éveket vett igénybe. Az egyetemről el kell mondanom, hogy nagyon tényszerűen kiállt a tudományosság mellett akkor, amikor az ügyész azt akarta vádként bizonyítani, hogy Nagy-Magyarország határait ismertetem egyetemista lakótársaimmal.

Egyetem után jött a katonaság. Utána meglepetésemre a verbászi iskolába hívtak, hogy az akkor nyugdíjba vonuló tanár örökébe lépjek. Abban az időben kérték az erkölcsi-politikai magatartást igazoló bizonylatot. Tőlem akkor nem kértek semmit. Mindenki tudta, mi történt – mindenki hallgatott. Volt egy sejtésem, hogy a hadseregtől jó véleménnyel, kiemelkedő minősítéssel és nagyon jó jellemrajzzal bocsátottak el, és ennek okán nem akadályozták a munkába állásomat.

Munka mellett szereztem meg az oklevelet úgy, hogy az egyetemen a még hátralevő négy vizsgám során sem ért semmilyen hátrányos megkülönböztetés.

Hogy legyen egy kétkezi szakmám is, az egyetemi oklevél megszerzése után – ha már kovács nem lehettem, ilyen szak már nem volt – motor-szerelő és hivatásos gépkocsivezetői középiskolai oklevelet szereztem, aminek a mai napig sok hasznát veszem.

Fotó: Lukács Zsolt

*A Dulka házaspár:
Viola Lujza és Dulka Andor*

Feleségemet, Viola Lujza magyartanárt kolléganőként ismertem meg Verbászon. 1983-ban összeházasodtunk.

Mivel neki is volt egy „ügye” – a karácsonyi éjféli misén való megjelenéséért fölmondást kapott a kúlai iskolában –, így valamiféle szolidaritás és sorsközösség is volt köztünk.

Verbászon, Zentán, majd ismét Verbászon tanítottam történelmet és földrajzot az általános iskolában, valamint történelmet a verbászi általános középiskola 9. és 10. osztályában. Tizenöt év szolgálat után családommal korábbi lakhelyünkről, Kúlaról a dél-bánsági Ürményházára költöztünk, mert a faluba visszahozott általános iskola égető tanárihiánnyal küzdött.

Fontosnak tartottam a civil társadalomban rejlő lehetőségek kihasználását. A magam tapasztalatából kiindulva tudtam, hogy sok tehetséges magyar gyerek elkallódik, pedig képességeinél fogva anyanyelvű oktatási rendszerben bármi, akár csúcsértelmiségi is lehetne.

A minden rosszban van valami jó! példája alapján elmondhatjuk, hogy a civil építkezés a legnehezebb időkben volt a legtermékenyebb. A nagy gondok, a nagy kihívások merész ötleteket eredményeztek. A regionális, a menekültválság és a bombázások alatt/után sorjázta a kollégiumok: Nagybecskerekén, Muzslyán, Újvidéken. Létrejött egy kollégiumi és támogatási rendszer, amely lehetőséget biztosít minden tehetséges gyereknek, aki tanulni szeretne (de a család anyagi helyzete miatt más körülmények között az kétséges volna), hogy megvalósíthassa álmát.

A Vajdasági Magyar Pedagógusok Egyesületében (VMPE) volt a tanításon kívüli munkám súlypontja. A szervezet szerteágazó tevékenységében számomra kiemelt feladat volt a történelem- és magyartanárok számára indított továbbképzés. Ennek a továbbképzésnek a *Történelem és magyarság* elnevezést adtam, miután a VMPE elnöksége megbízott a szervezéssel. Ennek a tanári továbbképzésnek tizennyolc évig főszervezője voltam. A kezdetektől fogva az volt a célom, hogy a történelem, a magyar irodalom és nyelvészet területéről a legnevesebb szakembereket kérjem föl előadóknak. Minden évben sikerült magas szintű, világnézeti és tudományos szempontból újszerű előadásokat biztosítani a továbbképzés programjában. Külön örömet jelentett számomra, hogy a fölkért előadók szívesen jöttek Újvidékre. Számos szakember visszatérő előadó volt nálunk, aki az anyaországban is komoly szakmai tekintéllyel bír, és az ottani tudományos életben igazodási pontnak számít. Különös személyes élményt jelentettek az ilyen emberekkel való találkozások, ismeretségek. Ezt tartom ebbéli tevékenységem egyik legnagyobb élményének, hozadékának.

A sok közül egyet mégis kiemelnék. Már gyerekkoromban volt rádiónk a tanyán. Az Újvidéki Rádiót és Kossuth rádiót hallgattuk. Számomra Bözsöny Ferenc örökös tiszteletbeli bemondó hangja volt a Kossuth rádió. 2006-ban az '56-os forradalom ötvenedik évfordulója kapcsán előadónak fölkértem Wittner Máriát és Bözsöny Ferencet. Valójában élménybeszámolót vártam tőlük, mert tudtam, hogy a forradalom első akciójában, a rádió elleni támadásnál Wittner Mária ott volt, akkor kapcsolódott be a forradalomba. Bözsöny Ferenc pedig fiatal, kezdő bemondó-

ként az épületben tartózkodott. Csak a fal választotta el őket. Csak a fal, mert alig ismertem két embert, akik ilyen közel álltak egymáshoz, barátként, világnézeti szempontból. Mikor gondolhattam volna én fiatal koromban, hogy a sajátos hangorgánómú, a magyar rádió vezető bemondójával (az ő ajánlatára, ami számomra volt megtisztelő) egyszer tegező viszonyba kerülök? Később még többször találkoztunk, és élete végéig leveleztünk.

Nem tartom mellékesnek a *Bánati Magyar Iskolaalap* tevékenységének felújítását sem, amit Kalapis Stojan SDB atyával, a muzslyai Emmausz Kollégium vezetőjével több bánági és bácskai helységben bemutattunk. Helyi aktivista csoportokat szerveztünk diákokat és kollégiumokat támogató adományok és támogatások begyűjtése céljából.

Helyi jelleggel igazából az *Ürményházi Hagyományápoló Kör* és az *Ürményházi Ifjúsági Klub* (ÜIK) volt a „miénk”. A diákok és a szülők támogatásának köszönhetően szerteágazó tevékenységet folytattunk. Szerveztünk külföldi tanfolyamokat, vetélkedőkön való részvételt. Kiemelt hangsúlyt helyeztünk a határon átívelő magyar-magyar együttműködésre, amely szintén értékes tartalmakkal gazdagította tevékenységünket. Beindítottuk az *Evangelizációs Szavalóversenyt*. Színre vittük Iváncsits Tamás *A tékozló fiú* című rockoperáját. Évente több alkalmi és ismeretterjesztő előadást szerveztünk. Azon dolgoztunk, hogy Ürményháza fölkerüljön az egyetemes Kárpát-medencei művelődési térképre. Sikerült 1848-as emléktáblát állítani, aminek a jelentőségét növeli a közösségi összefogás az állítása során, és az a tény, hogy Dél-Bánság első ilyen jellegű emléktáblája.

Nagy meglepés számunkra, hogy miután elköltöztünk Ürményházáról, nem kellett a szervezetet „elaltatni”. Egy fiatal kolléganő vállalta a folytatást, és így szorgos és értő kezek között él tovább. Sőt, egyre újabb és ötletesebb tartalmakkal gazdagítja a falu művelődési kínálatát.

Ürményházát, kolléganőnket nem hagyjuk magára. Amikor szüksége van ránk, és kéri, mindenben szívesen segítünk Lujzával, feleségemmel együtt. Minden délvidéki, minden magyar ügy a mi ügyünk is.

Az idén esedékes a *XX. Mit tudsz Torontál vármegyéről?* elnevezésű általános iskolások

történelmi vetélkedőjének megszervezése is. Ebben a pillanatban egy a biztos. Megkezdem a feladatok összeállítását. Ha a körülmények megengedik, mindenképpen megtartja az ÜIK a vetélkedőt.

Majd huszonöt éve néprajzi, család- és falutörténelmi, valamint szociográfiai gyűjtést végzek Ürményházán és a szülőfalumban, illetve a szülőföldjükről kivándoroltak körében – Magyarországon is.

Az 1944/45-ös délvidéki magyarirtás történetéről több digitális videóvallomást rögzítettem túlélőkkel, az áldozatok hozzátartozóival. Néhányat sikerült bemutatni több helyszínen, helyben és határon túl.

Négy gyerekünk: két leányunk és két fiunk egyetemet végzett – mindannyian dolgoznak. Idősebb lányunk Beodrán él, hárman pedig Magyarországon. Három leány- és öt fiúunokánk van.

A szülőktől, nagyszülőktől örökölt javakat megőriztük, gyarapítottuk.

2017-től, nyugdíjba vonulásunk óta szülőfalumban, Beodrán élünk, és mintegy 30 holdas családi birtokon gazdálkodunk.

A XX. században történtek következményeiből, az impériumváltások hozadékából milyen következtetések vonhatók le a tömbmagyarságban és főleg a szórványokban élők számára? Egyes becslések szerint az elmúlt száz évben Trianontól napjainkig meglehetősen csökkent a magyarok száma (meglátjuk, mit mutatnak majd az újabb népszámlálás adatai) Délvidéken/Vajdaságban.

– „Rendkívüli időket éltünk meg, és rendkívüli feladataink vannak. Rendkívüli veszteség érte az országot, de rendkívüli lehetőséget is teremtett ez a sajnálatos történet, amit gyümölcsöztetni kell, hogy visszatérüljön a huszadik század sok vesztesége, és visszakerüljön a magyar nemzet virtuális országába a nagyvilágban elveszett magyar nemzet rész.” (Csapó Endre írása: *Magyar Élet*, 2007. nov. 22.)

Mint mondtam is: *Minden rosszban van valami jó!* – tartja a népi mondás. A XXI. század első évtizedeiben a Trianontól magára találni látszó magyarság sorsában a legjobb akarat

hozott döntésekben érvényesült a minden jóban van valami rossz. A visszahonosítás lehetősége és jelentősége a nemzet szempontjából újkori törtélelmünkben semmivel sem mérhető. Mégis, a visszakapott magyar állampolgárság és a magyar útlel a magyarság fölértékelődése mellett sokak számára a vándorbotot is jelentette a szülőföldről való eltávozáshoz.

A változó idők változó, de egészséges viszonyulást igényelnek. A vajdasági értelmiségi és politikai elit tagjai voltak az elsők, akik gyerekeiket külföldre, elsősorban az anyaországba küldték továbbtanulni. Később mások számára is nyilvánvalóvá vált, hogy a szülőföldre mindenáron való ragaszkodás, a helyben tanulás az egyéni érvényesülés akadályává válhat. Időközben az is kiderült, hogy legkorábban, szervezeten az anyaországba került fiatalok a tanulmányaik végeztével fontos pozíciókat töltenek be, és a betöltött pozíciójuk által többet segíthetnek az itthoni magyarságnak, mintha helyben tanultak volna.

Fontos tanulsága a szabadabb és nagyobb mozgásteret biztosító külhoni magyar állampolgárságnak a határon túliak számára, hogy jó eséllyel úgy éljenek vele, hogy a magyarság számára ne vesszenek el. Ha már nem asszimilálódtak a szülőföldjükön, kitartottak magyarságuk, anyanyelvük mellett, akkor remélhető, hogy a többségük korábbi tapasztalataikat felhasználva más körülmények között sem adja föl magyarságát.

A délvidéki/vajdasági civil szervezetek jó része megszervezi a történelmi emlékhelyek/kegyhelyek rendszeres meglátogatását. A magyar honfoglalási emlékmű, ismertebb nevén a Hunyadi-torony 1896-ban, a millenniumi emlékévkben épült, s egyike volt a 7, országos jelentőségű kegyhelynek a Kárpát-medencében. A pompás *zimonyi ezredévi emlék* a Hunyadiak egykori középkori várának megmaradt romos falai között épült fel. A 37 méter magas, három csúcsban végződő tornyot Berczik Gyula temesvári műépítész tervezte. A főtorny csúcsán széttárt szárnyú, 4,5 méter magas turulmadár volt, amelyet Bezerédi Gyula mogyorósi szobrász készített. A torony közelében volt Hungária ülőszobra, Róna József lovasberényi szobrászművész alkotása.

Az impériumváltások közepette a Hunyadi-torony jelentősen megrongálódott, tornyáról levették a turulmadarat, s eltüntették a Hungária-szobrot is. A Hunyadi-torony ma védett (?) műemlék és kilátótorny. Időszaki kiállításokat is tartanak benne. Az utóbbi években végzett „felújítások, környezetrendezések” (a régi várfalmaradványok elbontása, újak építése) nagy felháborodást váltottak ki a média egy részében. Az elmúlt év decemberében fejeződött be a felújítás több szempontból vitatott, újabb szakasza.

Megtörténhet, hogy kedvező politikai-gazdasági fordulat esetén az innen eltávozottak szaktu-

A Hunyadi-torony 2019 novemberében
(Stanyó Tóth Gizella fotója)

dásban, tőkében jelentenek majd esélyt a fölvirágzásra, ha az érzelmi kötődésük mellé itthon egy világos gazdasági jövőkép is párosul.

Bárhogyan is alakulnak a népszámlálási mutatók, egyet biztosan tudunk: a keresztény Európa, benne a körülöttünk élő népek, így a délvidéki magyarság demográfiai mutatói is nagy mínuszt mutatnak.

Az értelmiség küldetése, hogy föltárja a közöségben levő tartalékokat, a benne rejlő erőt, és minden értéknek, nemzetnek, hitnek, családnak visszaadja a megbecsülését.

Az anyaországban beindult egy eddig még nem tapasztalt családtámogatási folyamat. Eredményei évek múlva lesznek láthatóak. A tapasztalat az, hogy az anyaországi kedvező folyamatoknak kisugárzása van a Kárpát-medencei magyarságra. Van okunk reménykedni. A nemzet számára létfontosságú folyamatoknál sohasem egy-két korosztályra tervez egy bölcs vezetőség. Több vészhelyzetet átéltünk ebben a térségben, mégis volt, aki itt maradt, és folytatta. Nem lehet el mindenki. Mindig maradt/marad itt valaki. A lényeg az, hogy ne adja föl hitét, anyanyelvét, sem nemzettudatát az itt élő magyarság. Álljanak szemünk előtt tanulságként a '90-es évek történései: a laikusok számára minden előjel nélkül világbirodalom és több ország hullott darabjaira. Nem tisztünk az okok elemzése. De a jelenség figyelmet érdemlő: soha nem tudjuk, hogy egy általunk ismeretlen, számunkra kedvező folyamat mikor indul/indulhat el.

Ön hogyan látja: ki-ki a maga területén mire törekedjen, miként cselekedjen, hogy erősödjön a Kárpát-medencében élő magyarok nemzettudata, önbecsülése, fokozódjon az összetartozás érzése, az összefogás szükségessége. Az életminőség, a gazdasági feltételek szavatolásával együtt mindez meghatározó lehetne megmaradásunk érdekében – a fiataljainknak a szülőföldön való boldogulása érdekében.

– Népünk lelkéből fakadt dal szerint:

*„Idegen földre ne siess,
Amíg hazádba megélhetsz.
Ne menj messze földre lakni,
Míg hazádba meg tudsz élni.”*

(Népdal – gyimesi keserves)

Egyértelmű, hogy a '90-es évek háborúi után a magyarság szerepe a térségben fölértékelődött. Igaz, ez a gazdasági zárattal sújtott délszláv állam érdeke volt inkább. A belső háborúk miatt a kereskedelmi és kommunikációs kapcsolatok csak Magyarországon át vezettek a világba. Másrészt, ami korábban elképzelhetetlen volt, tömegével jelent meg a magyar áru a néhai Jugoszlávia piacain, és a helyi lakosság megtanulta a magyar kereskedelmi elnevezéseket, sőt van olyan magyar termék, amelyet a szerbiai élelmiszeripar eredeti, magyar elnevezéssel gyárt.

A kisebbségiek ügyei mellett határozottan kiálló anyaország erősíti az elcsatolt területeken élő magyarok önbizalmát, nemzeti állóképességét és önazonosságát.

Eljutottunk oda, hogy a magyarság (ahogy egy szellemes megjegyzés megállapította) már nem a cipő orrát nézi, hanem fölemeli a tekintetét.

A határok átjárhatósága, a Kárpát-medencei szakmai szervezetek immár évtizedesnek mondható egyre bővülő együttműködése nagy szellemi tőkét és lehetőséget jelent. Jó esélyekkel indult el a XXI. században a magyar nemzet a Kárpát-medencei tér szellemi-kulturális belakásához.

Nyilvánvaló, hogy gazdasági háttértámogatás nélkül nincs megmaradás. Jól felfogott nemzeti érdek az anyaországi gazdasági támogatások, ami az itt élők életminőségének a javítását, azáltal pedig az itthon maradásukat szolgálja. Már nem pusztán a munkahely követelmény, hanem a biztos megélhetést nyújtó jövedelem is.

Nem kell sok idő ahhoz, hogy kiderüljön, hogy a jelentős anyaországi gazdasági támogatásokkal hogyan sáfárkodott a hatalmon levő délvidéki magyar politikum, amely közvetítője és leosztója a támogatásoknak. Az eredmények a munkahelyteremtés, az elvándorlás mérséklődésében, a jobb népességi mutatókban lesznek mérhetőek.

Nagy esélyt jelentene a délvidéki–anyaországi vegyes vállalatok megszervezése munkahelyteremtés céljából. Ezenkívül megoldás lenne munkahelyteremtés szempontjából az anyaországi termelői kapacitások kiszervezése, amire már van példa.

Segítséget jelentene a régi magyar tapasztalat a szövetkezeti rendszerek megszervezésében. Versenyképesebbé válna a délvidéki magyar termelői ágazat egy életképes ellátó-beszerező-hitelszövetkezeti rendszer megszervezésével.

Esély van – kihívás van! Munka van – dolgozni kell!

A Teleki Pál-életmű irányítóként szolgálhat. Beszélgetésünk befejezéséül ebből idézek néhány mondatot: „A szeretet a közösség ösz-

szertartója. A hit ma a legerősebb várunk. Hit nélkül nem fogunk kiutat találni ebből a nagy káoszról, ami ma a világon uralkodik. Nincsenek kis nemzetek, csak kishitűek, nincsenek kis emberek, csak kicsinyhitűek.”

2020. IV. 15.

Fotó: Stanyó Gábor

Az Apáczai Diákotthon növendékeivel Kolozsvárott, a Mátyás király-szobornál 2016-ban. Az emlékművet, Fadrusz János bronzból készült leghíresebb szoborcsoportját aranyéremmel díjazták a Világkiállításon, Párizsban, 1900-ban

Dulka Andor 1952-ben született Beodrán. Az általános iskola alsó négy osztályát szülőfalujában, a felső osztályokat Nagybecskereken fejezte be, a II. Gimnáziumban érettségizett. Az Újvidéki Egyetem Bölcsészkarának Történelmi Tanszékén diplomázott, Óverbászon, Zentán, majd ismét Óverbászon és végül Ürményházán tanított. Meghívásra költözött a dél-bánsági településre feleségével, Viola Lujza magyartanárnővel és négy gyermekükkel. A szórványban élő magyarságért vállalt kiállításáért a VMPE által adományozott Eötvös-díjban (2002), Aracs-díjban (2006), Teleki Pál Érdeméremben (2006) részesült. Az államalapítás alkalmából Orbán Viktor magyar miniszterelnök javaslatára Áder János, Magyarország köztársasági elnöke tüntette ki a Magyar Arany Érdemkereszt polgári tagozata kitüntetéssel 2013. augusztus 20-án.